

DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.4\(36\).2019.190242](https://doi.org/10.18371/fp.4(36).2019.190242)

УДК [336.1:336.2]:330:837

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗГЛАДЖУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ

КОЛОДІЙ Сергій Юрійович

д.е.н., професор кафедри менеджменту та інформаційних технологій

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0163-4569>

e-mail: kolodii_sergei@ukr.net

ГАРЯГА Леся Олегівна

к.е.н, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5266-797X>

e-mail: garyaga@ukr.net

Анотація. У статті досліджено особливості інституціонального регулювання згладжування фіскальних дисбалансів в Україні. Систематизовано наукові підходи щодо трактування поняття «фіскальний дисбаланс». Визначено, що для згладжування фіскальних дисбалансів необхідно досягти збалансованості фінансових ресурсів держави. Запропоновано та проаналізовано індикатори збалансованості фінансових ресурсів України, зокрема: баланс зведеного бюджету; обсяг державного боргу; залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Обґрунтовано об'єкти та інституціональні обмеження для згладжування фіскальних дисбалансів.

Ключові слова: фіскальні дисбаланси, дефіцит зведеного бюджету, державний борг, залишок коштів на єдиному казначейському рахунку.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку фінансового та реального секторів економіки характеризується нестабільністю, викликаною кризо-

Аннотация. В статье исследованы особенности институционального регулирования сглаживания фискальных дисбалансов в Украине. Систематизированы научные подходы к трактовке понятия «фискальный дисбаланс». Определено, что для сглаживания фискальных дисбалансов необходимо достичь сбалансированности финансовых ресурсов государства. Предложены и проанализированы индикаторы сбалансированности финансовых ресурсов Украины, в частности баланс сводного бюджета; объем государственного долга; остаток средств на Едином казначейском счете (ЕКС). Обоснованно объекты и институциональные ограничения для сглаживания фискальных дисбалансов.

Ключевые слова: фискальные дисбаланси, дефицит сводного бюджета, государственный долг, остаток средств на едином казначейском счете.

вими явищами як глобальної, так і національної економік [1, с. 22], незбалансованістю фінансових потоків в економіці, асиметрією інформації,

проблемами функціонування формальних та неформальних інститутів тощо. Вищезазначене призводить до розбалансованості фінансових потоків в економіці, зокрема фіскального характеру, що сприяє необхідності удосконалення регулювання таких потоків.

Отже, забезпечення нормального розвитку фінансового та реального секторів економіки залежить від руху фінансових потоків між ними. Ефективний рух фінансових потоків здатен сприяти забезпеченню фінансової рівноваги в економіці та створює необхідні передумови розвитку як національної економіки в цілому, так і окремих її суб'єктів. Поглиблення фіскальних дисбалансів у русі фінансових потоків може створити диспропорції розвитку економіки, підвищити соціальну напруженість у суспільстві та сприяти розширенню тіньової економіки та використанню неформальних правил фіскальної політики. Крім того, інституціональне середовище України має свої особливості та специфіку, що обумовлює необхідність застосування саме інституціонального регулювання фінансової, зокрема фіскально-бюджетної, політики та її складових.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемним аспектам регулювання фіскально-бюджетної сфери присвячено велика кількість наукових праць. Серед класиків економічної думки, що досліджували фіскально-бюджетне регулювання, варто виділити роботи Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Р. Коуза, А. Лафера, М. Фрідмена, Дж. Б'юкенена, Дж. Стігліца, Дж. Хікса. Серед вітчизняних науковців, що займаються проблематикою функціонування бюджетно-податкової системи, варто відмітити наукові праці В. Базилевича, О. Василика, В. Федосова, С. Юрія та інших. Більш детально фіскальні дисбаланси розглянуті у роботах Т. Богдан, В. Зимовця, О. Кириленко, А. Крисоватого, В. Кудряшова, М. Хом'яка, Т. Желюк, С. Шумської та інших.

Метою статті є дослідження особливостей інституціонального регулювання згладжування фіскальних дисбалансів в Україні.

Виклад основних результатів. Теоретичним підґрунтям дослідження фіскальних дисбалансів є наукові підходи до трактування даного поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування поняття «фіскальний дисбаланс»

Автор	Сутність поняття
Т. Богдан [2]	Фіскальний дисбаланс (англ. fiscal stress) – це ситуація напруженості у бюджетно-податковій сфері, зумовлена виникненням значних розривів між надходженнями і витратами уряду, яка потребує від нього вжиття виняткових заходів, а при відсутності адекватної реакції призводить до бюджетної або боргової кризи.
В. Зимовець [3]	Фіскальний дисбаланс – це перевищення державних видатків над доходами, що порушує баланс боргів і капіталу у фінансовій системі.

Закінчення таблиці 1

Автор	Сутність поняття
О. Кириленко [4], Т. Желюк [5]	Вертикальні фіскальні дисбаланси – невідповідність між обсягами фінансових ресурсів того чи іншого рівня влади, регіонального або місцевого, і обсягами завдань та обов'язків, які на нього покладаються у процесі розподілу компетенції між органами центральної, регіональної і місцевої влади. Горизонтальний фіскальний дисбаланс – невідповідність між обсягами фінансових ресурсів однієї або кількох територіальних одиниць одного рівня обсягу завдань, які на них покладаються і які забезпечуються іншими територіальними одиницями цього рівня.
Всесвітній банк [6], М. Хомяк [7]	Вертикальний фіскальний дисбаланс – це ступінь, в якій місцеві органи влади покладаються на доходи центрального уряду задля забезпечення власних витрат; він може бути визначений за допомогою міжбюджетних трансфертів. Горизонтальний фіскальний дисбаланс (horizontal fiscal imbalance) виникає між місцевими органами влади одного рівня і є пов'язаним з проблемами вирівнювання (equalization).
А. Іванова [8]	Фіскальні дисбаланси знаходять свій прояв у невідповідності між доходами та здійсненими видатками на усіх рівнях влади.
Н. Кравчук [9]	Фіскальний дисбаланс – кумулятивний показник, що характеризує ступінь порушення кількісно-вартісних пропорцій між ключовими параметрами фіскальної політики.

Джерело: згруповано авторами з використанням [2-9]

Наукові підходи, наведені у таблиці 1, свідчать, що фіскальні дисбаланси поділяються на вертикальні та горизонтальні. Узагальнивши трактування даного поняття, можна стверджувати, що фіскальні дисбаланси – це незбалансованість фінансових ресурсів держави, що зумовлено невідповідністю доходів та видатків та може призвести до загострення не тільки фінансово-економічних проблем, але й соціальних.

Для згладжування фіскальних дисбалансів інституціональні одиниці мають прагнути до досягнення збалансованості фінансових ресурсів. Для характеристики збалансованості фінансових ресурсів держави варто ви-

користовувати індикатори, що дозволяють, з одного боку, зафіксувати її поточний стан, а з іншого боку – оцінити використання інструментів регулювання, спрямованих на підвищення рівня збалансованості. На нашу думку, індикаторами збалансованості фінансових ресурсів держави є наступні показники [10]:

- 1) баланс зведеного бюджету: дефіцит або профіцит державного та зведених місцевих бюджетів;
- 2) обсяг державного боргу;
- 3) залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР).

Індикатори збалансованості фінансових ресурсів держави подано на рис. 1.

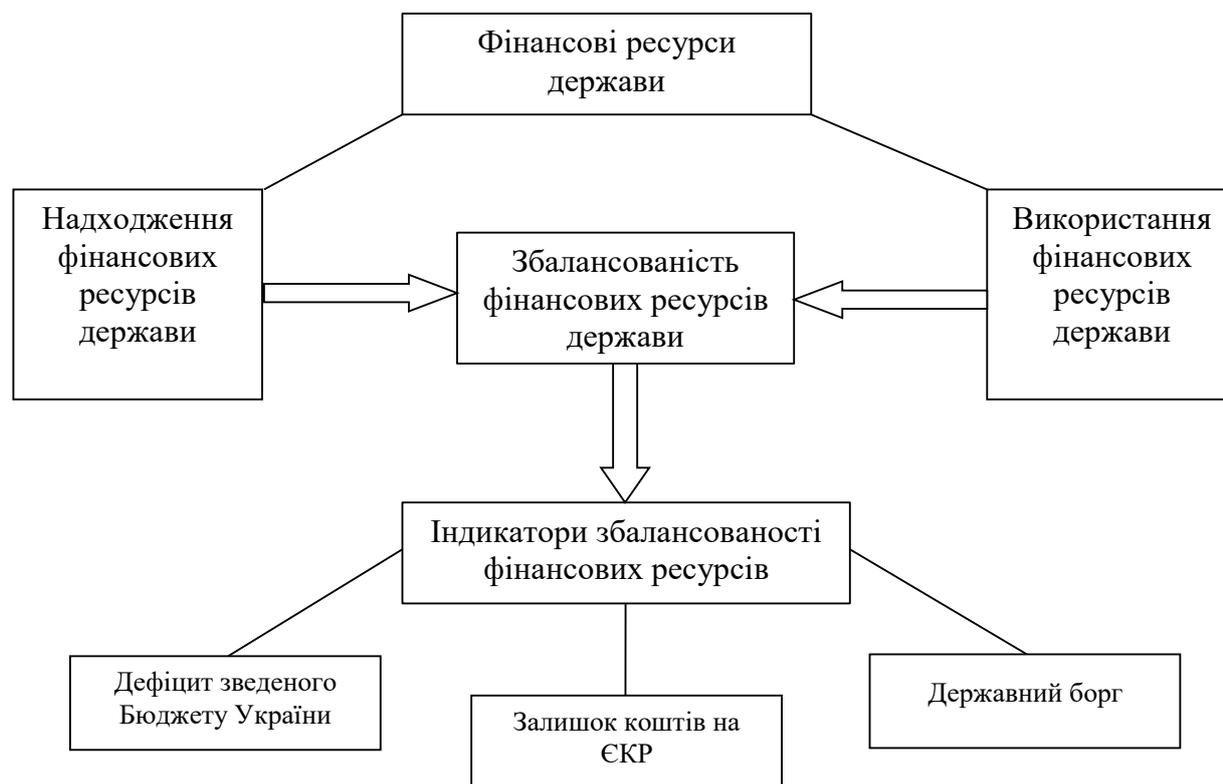

Рис. 1. Індикатори збалансованості фінансових ресурсів держави

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

На рис. 1 наведено індикатори збалансованості фінансових ресурсів держави, які дозволяють кількісно оцінити рівень збалансованості, ідентифікувати її з допомогою розробленої класифікації і, таким чином, обґрунтувати подальший вибір об'єктів та інструментів регулювання.

Для якісної оцінки збалансованості фінансових ресурсів держави необхідно:

– здійснювати оцінку не тільки за даними одного року, а й протягом тривалого часу, що включає досить велику кількість динамічних даних та дозволяє проводити аналіз часових рядів;

– використовувати не тільки абсолютні, але й відносні показники, зокрема:

1) дефіцит (профіцит) зведеного бюджету по відношенню до ВВП (%);

2) обсяг державного боргу по відношенню до ВВП (%);

3) залишок коштів на ЄКР по відношенню до ВВП (%).

При цьому слід враховувати, що дефіцит (профіцит) зведеного бюджету і ВВП відносяться до показників потоку, а залишок коштів на рахунках ЄКР та обсяг державного боргу – до показників запасу. Крім цього, дефіцит бюджету та державний борг є індикаторами планової та подальшої збалансованості фінансових ресурсів держави, а залишок коштів на ЄКР – оперативної.

Перш, ніж розглянути конкретні заходи інституціонального регулювання згладжування фіскальних дисбалансів,

проаналізуємо основні індикатори, що характеризують збалансованість фінансових ресурсів держави та вказують на наявність фіскальних дисбалансів.

Спочатку розглянемо показники дефіциту (профіциту) зведеного бю-

джету України у 1992-2018 рр., розраховані на підставі даних Державної служби статистики України. Основні показники зведеного бюджету України наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Основні показники зведеного бюджету України у 1992-2018 роках,
млрд. грн.

Рік	ВВП	Індекс зміни реально-го ВВП, %	Доходи зведеного бюджету	Видатки зведеного бюджету	Дефіцит зведеного бюджету	Дефіцит зведеного бюджету, % видатків	Дефіцит зведеного бюджету, % ВВП
1992	0,05	-9,9	0,012	0,019	0,007	36,8	14,0
1993	1,483	-14,2	0,494	0,573	0,079	13,8	5,3
1994	12,0	-22,9	4,3	5,4	1,2	21,4	9,6
1995	54,5	-12,2	15,7	20,2	4,5	22,4	8,3
1996	81,5	-10	22,5	26,9	4,4	16,4	5,4
1997	93,4	-3	28,1	34,3	6,2	18,1	6,6
1998	102,6	-1,9	28,9	31,0	2,3	7,4	2,2
1999	130,4	-0,2	32,9	34,7	1,9	5,5	1,5
2000	176,1	5,9	49,1	48,3	-1,0	-2,1	-0,6
2001	211,2	8,8	54,9	55,4	0,6	1,1	0,3
2002	234,1	5,3	62,0	60,3	-1,6	-2,7	-0,7
2003	277,4	9,5	75,3	75,8	0,5	0,7	0,2
2004	357,5	11,8	91,5	102,5	11,0	10,7	3,1
2005	457,3	3,1	134,2	142,0	7,8	5,5	1,7
2006	565,0	7,6	171,8	175,3	3,5	2,0	0,6
2007	751,1	8,2	219,9	226,0	6,1	2,7	0,8
2008	990,8	2,2	297,8	309,2	11,4	3,7	1,1
2009	947,0	-15,1	288,6	307,3	18,7	6,1	2,0
2010	1120,6	4,1	314,5	377,8	64,7	17,1	5,8
2011	1349,2	5,4	398,6	416,9	23,1	5,5	1,7
2012	1459,1	0,2	445,5	492,5	50,8	10,3	3,5
2013	1522,7	0,0	442,8	505,8	63,6	12,6	4,2
2014	1586,9	-6,6	456,1	523,1	72,0	13,8	4,5
2015	1988,5	-9,8	652,0	679,9	30,9	4,5	1,6
2016	2385,4	2,4	782,9	835,8	54,8	6,6	2,3
2017	2983,9	2,5	1017,0	1057,0	42,1	4,0	1,4
2018	3558,7	3,3	1184,4	1250,2	67,8	5,4	1,9

Джерело: розраховано авторами за даними [11; 12]

Аналіз даних таблиці 2 дозволяє зробити висновок про те, що протягом 1992-2018 років дефіцит зведеного

бюджету України у певні роки створював проблему для макроекономічної стабільності національної еконо-

міки. Найвищі показники було досягнуто під час першої фази трансформаційного спаду, коли водночас спостерігались надвисокі темпи інфляції (гіперінфляція). Починаючи з 1998 року показники дефіциту зведеного бюджету по відношенню до ВВП, здебільшого, знаходяться у межах 3%. Разом з тим, варто зазначити, що у 2004, 2010, 2012-2014 рр. показники дефіциту зведеного бюджету до ВВП перевищували зазначений критерій, хоча існували макроекономічні передумови для цього, а саме: падіння реального ВВП внаслідок військового вторгнення та окупації частини території Ро-

сійською Федерацією у 2014-2015 рр. Крім того, у 2004 р. та 2010 р. було зафіксовано доволі високі темпи економічного зростання, причому показник 2014 р. є рекордним за всю історію незалежної України. Також варто відзначити, що в Україні залежність дефіциту зведеного бюджету від темпів економічного зростання не є явною.

Дефіцит зведеного бюджету України формується за рахунок дефіциту державного бюджету, місцеві бюджети, найчастіше, є збалансованими, що підтверджується даними рис. 2.

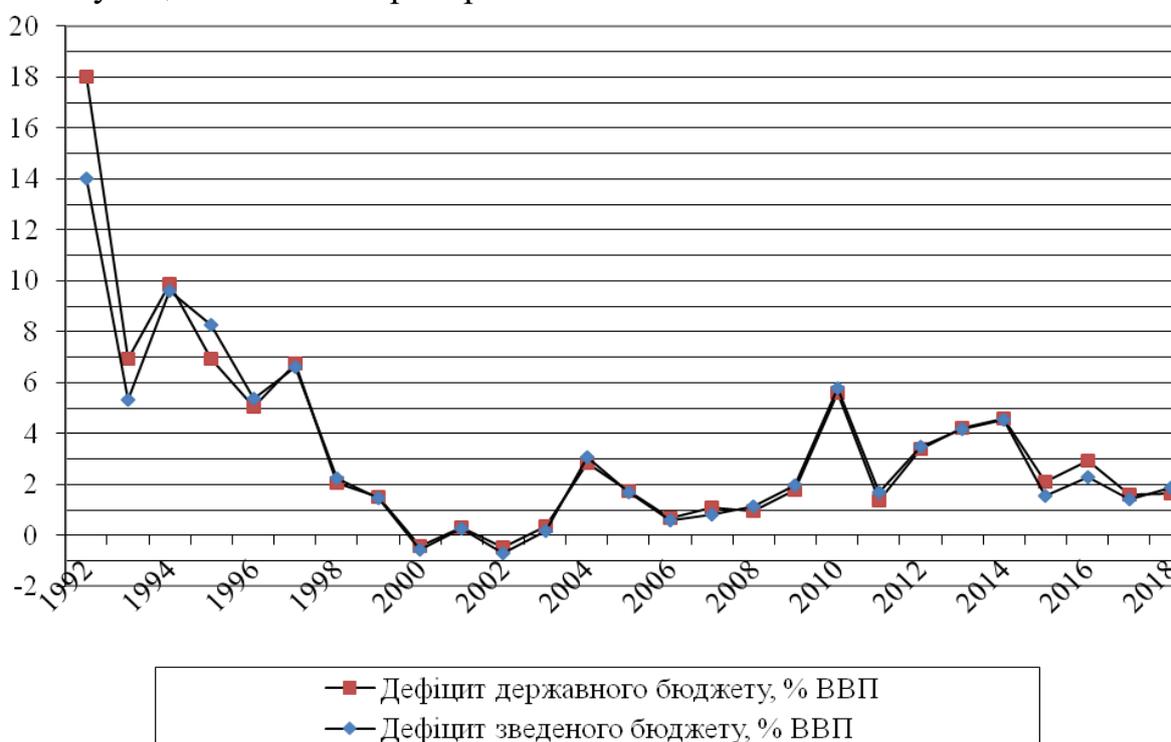

Рис. 2. Дефіцити державного і зведеного бюджетів у 1992-2018 рр., % ВВП
Джерело: побудовано авторами за даними [11; 12]

Дані рис. 2 дозволяють стверджувати, що в Україні існує дуже високий ступінь взаємозв'язку між дефіцитом державного та зведеного бюджету, причому в окремі роки (1992-1994, 2000-2001, 2003, 2007) перший перевищував останній. Варто відмітити,

що перевищення витрат ПФУ над власними надходженнями покривається за рахунок трансфертів з державного бюджету, розбалансованість бюджету пенсійного фонду створює передумови для формування дефіциту державного бюджету.

З нашої точки зору, найважливішими факторами формування державного боргу, на противагу теорії фінансів, є прагнення держави капіталізувати державні банки та компанії за рахунок державних боргових цінних паперів. Цей сумнівний, з точки зору фінансового менеджменту, інструмент фінансування та збільшення власного капіталу широко використовується протягом усієї історії управління державними фінансовими ресурсами в Украї-

ні. Також широко використовуються квазіфіскальні операції у процесі реалізації Національним банком України грошово-кредитної політики.

Далі проаналізуємо основні показники державного боргу України.

У структурі державного боргу, з точки зору джерел його формування, переважає зовнішній державний борг. Як свідчать дані рис. 3 та рис. 4, лише у 1992 р. внутрішній державний борг перевищував зовнішній.

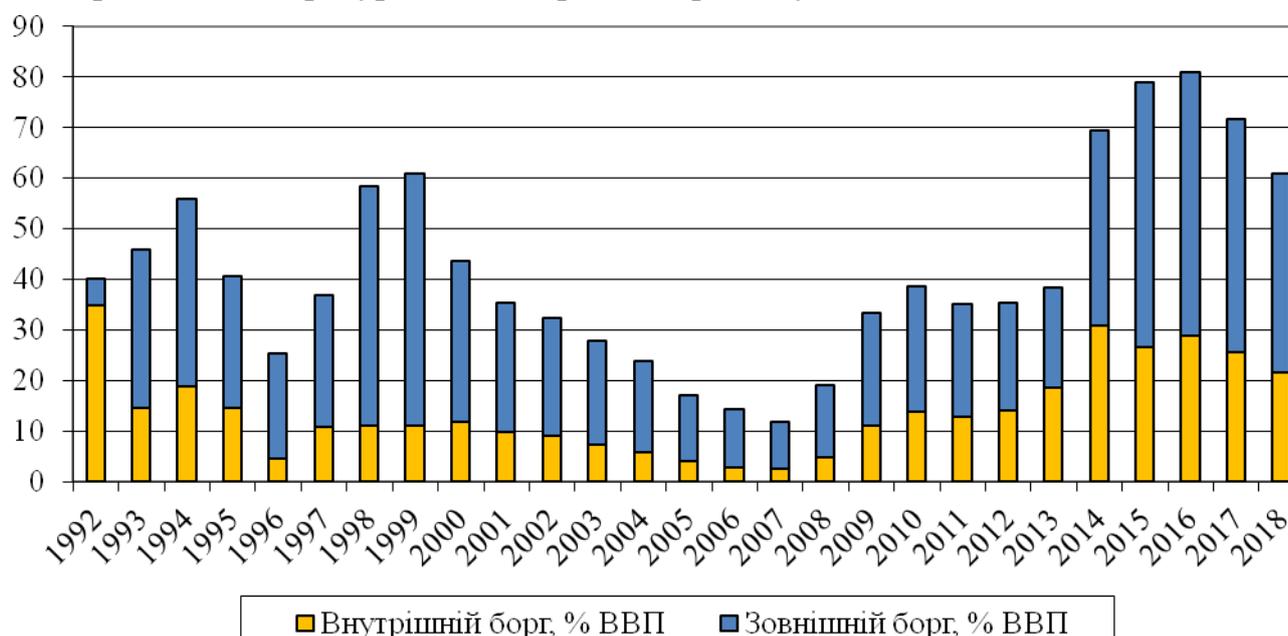

Рис. 3. Динаміка внутрішнього та зовнішнього боргу України станом на кінець року в 1992-2018 рр., % ВВП

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

Варто зазначити, що, в основному, це було результатом емісійного фінансування центральним банком дефіциту державного бюджету за рахунок викупу державних боргових цінних паперів та кредитування уряду. З точки зору характеру виникнення державного боргу в Україні переважає прямий державний борг.

Починаючи з 1993 року, зовнішній борг перевищує внутрішній, що ста-

вить державу в істотну залежність від тенденцій та процесів, що відбуваються на світовому фінансовому ринку. Це і стало основною причиною того, що Україна входить до десятки країн, найбільш постраждалих від світової фінансової кризи 2007-2009 років.

Структура державного боргу України станом на кінець року у розрізі внутрішнього та зовнішнього боргу у 1992-2018 рр. наведена на рис. 4.

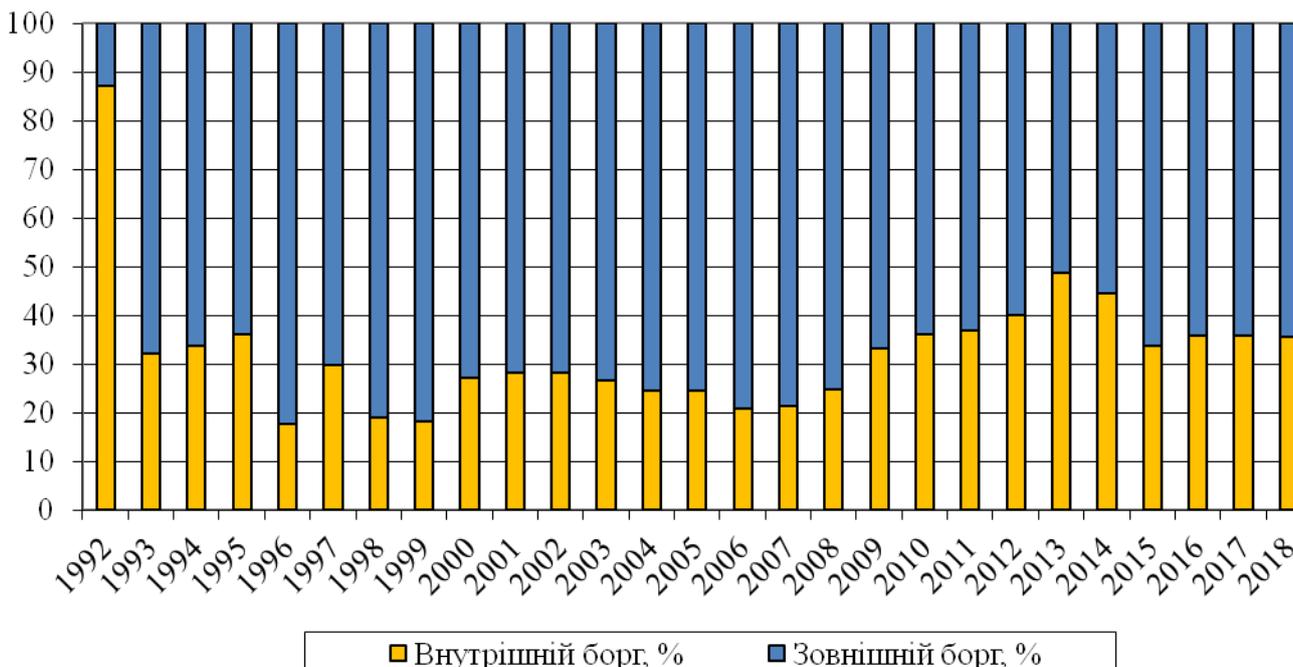

Рис. 4. Структура державного боргу України станом на кінець року у розрізі внутрішнього та зовнішнього боргу у 1992-2018 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

Далі розглянемо динаміку видатків на обслуговування державного боргу (рис. 5). Державного бюджету України на об-

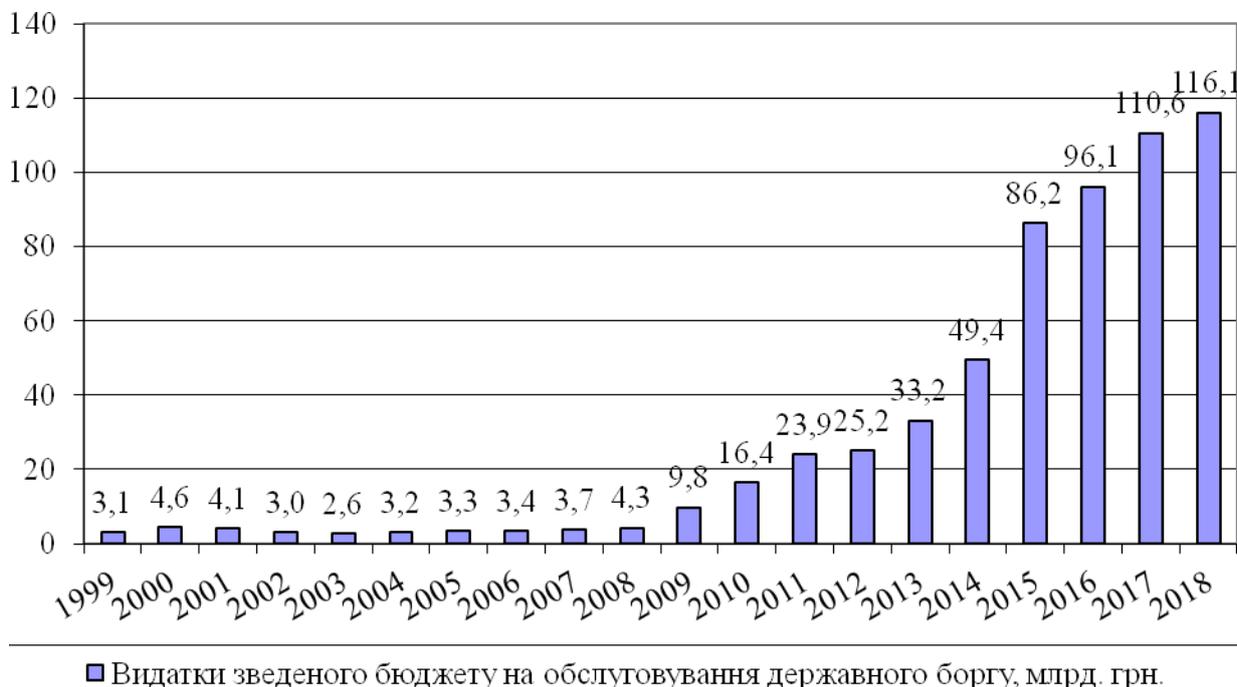

Рис. 5. Видатки державного бюджету України на обслуговування державного боргу у 1999-2018 рр., млрд. грн.

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

Даний показник є важливим для збалансованості фінансових ресурсів держави з двох точок зору. По-перше, він є об'єктивним індикатором ціни обслуговування державного боргу, а з іншого боку – дозволяє оцінити резерв зниження дефіциту зведеного бюджету або підвищення його витрат у випадку нестачі сукупного попиту.

Аналіз даних рис. 5 дає можливість зробити висновок, що витрати на обслуговування державного боргу стають тягарем для національної економіки. У 2010 році на ці цілі було спрямовано понад 16 млрд. грн., що перевищує, наприклад, видатки бюджету на оборону. Причому, якщо протягом

1999-2007 років показники витрат бюджету на обслуговування державного боргу були відносно стабільними і склали не більше 4 млрд. грн., з 2008 року має місце тенденція до суттєвого зростання в абсолютних величинах.

Далі розглянемо динаміку показників обслуговування державного боргу, які є відносними коефіцієнтами. Для цього використаємо два основних показника: видатки зведеного бюджету на обслуговування державного боргу по відношенню до ВВП (%) та побудовано авторами до видатків зведеного бюджету (%). Динаміка показників наведена на рис. 6.

Рис. 6. Видатки зведеного бюджету України на обслуговування державного боргу у 1999-2018, % ВВП

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

Якщо розглядати видатки зведеного бюджету України на обслуговування державного боргу протягом 1999-2018 років у структурі видатків зведеного бюджету та по відношенню до ВВП, то можна зробити висновок про наяв-

ність явної тенденції до їхнього скорочення з 2000 р. по 2008 роки. Причому у рамках цього порівняно невеликого відрізка часу досліджуваний показник знизився практично у п'ять разів. А з 2009 року відбувається пос-

тійне збільшення обох показників до досягнення абсолютних максимумів у 2015 році. Починаючи з 2014 року витрати бюджету на обслуговування державного боргу перевищують 3% ВВП, що є важливим сигналом про наявність серйозних проблем з обслуговуванням боргу. Разом з цим, вже з 2016 року обидва показники постійно знижуються, і вже в 2018 році на обслуговування боргу витрачається менше 10% видатків зведеного бюджету.

Проте слід врахувати, що у 2000 та 2015 роках Україна перебувала у переддефолтному стані за своїми суверенними зобов'язаннями, а з 2014 року також знаходиться у стані неоголошеної «гібридної війни» з Російською Федерацією, тому показник витрат бюджету з обслуговування державного боргу не є об'єктивним орієнтиром для порівняння. Але все це впливає на вартість обслуговування державного боргу та незалежні рейтинги не тільки України як держави, але й недержавних підприємств та фінансових установ.

Значення питомої ваги витрат на обслуговування державного боргу у структурі видатків зведеного бюджету у 1999 році (9,4%) протягом наступних восьми років знизилася більше, ніж у п'ять разів і становило на кінець 2008 року 1,4%. Разом з тим, протягом одного 2009 року видатки бюджету на обслуговування державного боргу по відношенню до ВВП, як і питома вага видатків зведеного бюджету, збільшилися більше, ніж у 1,5 рази. А до кінця 2015 р. значення показника досягло найвищого розміру (13,2%) за період аналізу, що зумовлює складне фінан-

сове становище у нашій державі. Це свідчить про необхідність застосування обмежувальних інструментів інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави у вигляді встановлення максимального значення показника видатків на обслуговування державного боргу по відношенню до ВВП та витрат зведеного бюджету. Позитивною динамікою є поступове зменшення з 2016 по 2018 рр. питомої ваги витрат на обслуговування державного боргу по відношенню до ат датків зведеного бюджету.

Далі проаналізуємо дані щодо залишку коштів на Єдиному казначейському рахунку (табл. 3).

Як показують дані табл. 3 залишок коштів на ЄКР істотно змінюється у часі. Середнє значення залишків коштів на ЄКР постійно підвищувалося з 2003 року по 2006 рік, досягнувши локального максимуму в майже 16 млрд. грн. Особливо це проявляється у 2006 році порівняно з 2005 роком. Основною причиною різкого збільшення залишків коштів на ЄКР є повторна приватизація ВАТ «Криворіжсталь», у результаті якої держава отримала, з урахуванням повернення коштів попереднім власникам, близько 20 млрд. грн. Після цього сформувалася тенденція до їхнього зниження, яка мала місце до 2013 року, коли відповідний показник знизився до 3 млрд. грн., що значно погіршило ситуацію з реалізацією політики бюджетних видатків як важливого інструменту макроекономічної стабілізації. Саме у 2013 році був зафіксований мінімальний рівень залишків коштів у сумі 410 млн. грн. Реалізація політики макроекономічної стабілізації в умовах воєнної агресії та

окупації частини території України Російською Федерацією потребувала активної співпраці з Міжнародним валютним фондом, у результаті чого, у тому числі й за рахунок отриманих

кредитів, залишки коштів на ЄКР значно збільшилися, а у 2017 році був зафіксований абсолютний максимум у розмірі понад 63 млрд. грн.

Таблиця 3

Статистичні показники, що характеризують динаміку залишків коштів на ЄКР у 2003-2018 роках, млн. грн.

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Середнє значення	1540	8074	8744	15912	14016	13882	4906	6394
Середньоквадратичне відхилення	1256	4124	6032	1995	2219	4001	1828	3866
Коефіцієнт варіації	0,82	0,51	0,69	0,13	0,16	0,29	0,37	0,60
Максимальне значення	4475	15242	27350	19480	17121	19165	7946	13806
Мінімальне значення	341	2205	4950	13338	9084	4378	2583	1055
Коефіцієнт волатильності	1,03	2,01	1,00	3,29	1,31	1,17	1,21	1,29
Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Середнє значення	7849	4921	3007	6261	28973	17327	42172	12676
Середньоквадратичне відхилення	3616	2249	1454	3311	15208	5131	13704	7536
Коефіцієнт варіації	0,46	0,46	0,48	0,53	0,52	0,30	0,32	0,59
Максимальне значення	17182	8834	4108	13412	47957	27564	63151	27085
Мінімальне значення	2724	1762	410	1739	3008	9017	14258	1995
Коефіцієнт волатильності	4,14	1,04	5,00	2,32	1,00	1,00	1,23	2,07

Джерело: розраховано авторами на основі [14]

Оцінка мінливості показника виконана з використанням двох коефіцієнтів: варіації та волатильності. Мінімальні значення коефіцієнта варіації спостерігалися у 2006-2007 рр., також відносно низькі значення відповідного показника були зафіксовані в 2016-2017 рр. Максимальні значення коефіцієнта варіації були у 2003, 2005, 2010 та 2018 роках. Коефіцієнт волатильно-

сті у нормальному стані приймає значення близько 1,0, а високі значення (більше 2,0) свідчать про наявність тенденцій до різкого зниження або зростання показників протягом року. Таким чином, аналіз показника дає змогу зробити висновок про високу волатильність у 2006 році (ефект після приватизації ВАТ «Криворіжсталь») та у 2011 й 2013 роках, що характери-

зувались тенденцією до зниження залишків коштів на ЄКР. Саме тому необхідно встановити інституціональне обмеження на мінімальний рівень залишків коштів на ЄКР з метою забезпечення оперативної збалансованості фінансових ресурсів держави.

Інституціональне регулювання згладжування фіскальних дисбалансів передбачає розробку відповідної концепції та передбачає обґрунтування його об'єктів та встановлення інституціональних обмежень індикаторів збалансованості фінансових ресурсів держави.

Об'єктами інституціонального регулювання у даному аспекті є:

- розподіл і законодавче закріплення джерел доходів за різними рівнями бюджетів (державним і місцевими; видами місцевих бюджетів);
- формування доходів цільових державних фондів, розподіл єдиного внеску між різними видами фондів;
- розподіл і законодавче закріплення джерел доходів між загальним і спеціальним фондами бюджету;
- розподіл і законодавче закріплення доходів загального фонду місцевих бюджетів за кошиками доходів, що враховуються і не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;
- визначення основних джерел формування бюджету розвитку як необхідної складової спеціального фонду місцевих бюджетів;
- формування механізмів розрахунку величини міжбюджетних трансфертів та інших форм міжбюджетних відносин;
- планування доходів бюджетів і державних цільових фондів як основи

для розподілу бюджетних призначень між головними розпорядниками бюджетних коштів.

Для згладжування фіскальних дисбалансів варто встановити наступні інституціональні обмеження щодо індикаторів збалансованості фінансових ресурсів держави:

- встановити норматив (ліміт) дефіциту державного бюджету по відношенні до ВВП залежності від стадії економічного циклу і темпів планованого або економічного зростання (спаду): 5% ВВП в умовах економічного спаду; 3% ВВП в умовах економічного зростання до 3% в рік; 2% ВВП в умовах економічного зростання 3-5%; профіцит бюджету в умовах економічного зростання, що перевищує 5% ВВП;

- встановити інституціональне обмеження щодо питомої ваги витрат на обслуговування державного боргу у структурі видатків загального фонду бюджету. Подібне обмеження використовується у Бюджетному кодексі України при нормуванні витрат на обслуговування заборгованості місцевих органів влади. На наш погляд, на дані цілі має витрачатися не більше 2% ВВП, і не більше 10% видатків загального фонду державного бюджету.

- впровадити інституціональне обмеження розміру дефіциту Пенсійного фонду України як основного джерела розбалансованості фінансових ресурсів держави. Оскільки фактичний дефіцит Пенсійного фонду України покривається трансфертами з державного бюджету і позиками за рахунок коштів ЄКР, а по звітності фонд є бездефіцитним (за касовим методом), то пропонуване інституціона-

льне обмеження може мати вигляд показника співвідношення власних надходжень до витрат пенсійного фонду. На наш погляд, дане співвідношення не може бути нижче 75% після впровадження другого рівня пенсійного страхування (обов'язкової накопичувальної системи).

Висновки. Отже, з метою стабільного розвитку національної економіки особлива увага повинна приділятися проблемам згладжування фіскальних дисбалансів та збалансованості фінансових ресурсів держави. Для оцінки рівня збалансованості фінансових ресурсів держави необхідно використовувати наступні індикатори: баланс зведеного бюджету; обсяг державного боргу; залишок коштів на Єдиному казначейському рахунку (ЄКР). Також індикаторами можуть бути відносні

показники: дефіцит (профіцит) зведеного бюджету по відношенню до ВВП (%); обсяг державного боргу по відношенню до ВВП (%); залишок коштів на ЄКР по відношенню до ВВП (%).

Впровадження інституціональних обмежень на обсяги бюджетного дефіциту і державного боргу дозволить скоротити видатки бюджету щодо їх фінансування та обслуговування та зменшити рівень макроекономічних фінансових ризиків. Встановлення обмеження на мінімально допустимий рівень залишків коштів на ЄКР дозволить забезпечити стабільність фінансування державних програм у розрізі як соціальних, так і економічних витрат, та знизити трансакційні витрати, що супроводжують процеси використання фінансових ресурсів держави.

Список використаної літератури

1. Руденко М.В. Теоретичні аспекти взаємодії фінансового та реального секторів економіки. Вісник Університету банківської справи. 2017. № 1(28). С. 21-29.
2. Богдан Т. Фіскальні дисбаланси і виклики для бюджетно-боргової політики України. Дзеркало тижня. 2018. 31 серпня. URL: https://dt.ua/macrolevel/fiskalni-disbalansi-i-vikliki-dlya-byudzhethno-borgovoyi-politiki-ukrayini-287107_.html.
3. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку : монографія. К.: НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув, 2010. 356 с.
4. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / за ред. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с.
5. Желюк Т. Подолання фіскальних дисбалансів у системі антикризової політики держави. Світ фінансів. 2013. № 1. С. 123-133.
6. Fiscal Decentralization Indicators. The World Bank. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/webfiscal.pdf> (дата звернення: 02.12.2019).

7. Хомяк М.С. Розподіл державних доходів і фіскальні дисбаланси в рамках бюджетного простору. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 6. С. 338-343.
8. Іванова А. М. Фіскальні дисбаланси в Україні та шляхи їх подолання. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21. Вип. 7(1). С. 137-142.
9. Кравчук Н. Глобальні фіскальні розриви і дисбаланси: інституційні та дистрибутивні ефекти. Світ фінансів. 2012. № 4. С. 73-92.
10. Колодий С.Ю. Институциональное регулирование формирования и использования финансовых ресурсов государства в посттрансформационной экономике: монография. Симферополь: ООО «ДиАйПи», 2011. 328 с.
11. Статистична інформація: веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2019).
12. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: веб сайт. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2019).
13. Державний та гарантований державою борг: веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg> (дата звернення: 02.12.2019).
14. Офіційний сайт Державної казначейської служби України: веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 02.12.2019).